

Vývoz liekov určených pre slovenských pacientov do zahraničia ako morálny problém

Úvod

V uplynulých dňoch v spoločnosti pomerne vážne rezonovali správy o tom, že Štátny ústav pre kontrolu liečiv odhalil účasť sedemnástich lekární na nelegálnom vývoze liekov z územia Slovenskej republiky. Okrem identifikovaných deliktov, ktorých rozsah, charakter a spoločenský dopad bude predmetom rozhodovania príslušných správnych orgánov považujeme za potrebné vnímať aj etický a morálny rozmer konania príslušných jednotlivcov, farmaceutov, zamestnancov či prevádzkovateľov lekární, veľkodistribútorov liekov, ako aj iných na týchto aktivitách zúčastnených osôb.

Úlohy a poslanie farmácie

Slovenská legislatíva definuje humánnu farmáciu ako „skúšanie liekov, uvádzanie liekov na trh a uvádzanie zdravotníckych pomôcok na trh alebo uvádzanie zdravotníckych pomôcok do prevádzky, výrobu liekov, veľkodistribúciu liekov, poskytovanie lekárenskej starostlivosti, zabezpečovanie a kontrolu kvality, účinnosti a bezpečnosti liekov a zdravotníckych pomôcok.“ Táto definícia je vyjadrením prirodzeného poslania profesie farmaceuta v systéme zdravotnej starostlivosti.

Prístup k potrebným liekom

Pápež Benedikt XVI. vo svojom príhovore adresovanom medzinárodnému kongresu katolíckych farmaceutov v októbri 2007 vyzval k solidarite, aby všetky vrstvy obyvateľstva, predovšetkým tie najchudobnejšie, mali prístup k základnej lekárskej starostlivosti a k potrebným liekom. Zdôraznil tiež, že farmácia ako súčasť biomedicínskych vied musí byť v službe človeka – ak by to tak nebolo, mala by chladný a neľudský charakter. Ľudská bytosť, pretože je obrazom Boha, musí byť vždy stredobodom výskumu a voľby.¹

V láske k bližnému slúžiť slabým a chorým

V posolstve svätého Jána Pavla II. k svetovému dňu chorých 11. februára 2002 je zdôraznené evanjeliové podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi, ktoré veľmi dobre vysvetľuje najšľachetnejšie city a reakcie človeka voči inej ľudskej bytosti, ktorá trpí a je v núdzi. Samaritánmi sú tí, ktorí sa zastavia, aby sa postarali o trpiacich. Pápež hovorí: „...Tu mám na mysli nespočetných mužov a ženy po celom svete, ktorí pracujú v oblasti zdravotnej starostlivosti, na riaditeľov zdravotníckych zariadení, duchovných, lekárov, výskumníkov, farmaceutov, ošetrovateľský personál a dobrovoľníkov,“ pričom svoje posolstvo zakončuje

---

¹ https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2007/october/documents/hf_ben-xvi_spe_20071029_catholic-pharmacists.html

slovami „Zdravotnícke inštitúcie, pevne zakorenené v láske k blížnemu, pokračujú v Ježišovom poslaní slúžiť slabým a chorým.“²

Dobrý život dostupný všetkým

V máji 2022 pápež František vyzval farmaceutov – ktorých považuje za mosty medzi občanmi a systémom zdravotnej starostlivosti – aby pomáhali demaskovať klamstvá falošného blahobytu a vychovávali k skutočnému „dobrému životu“, ktorý by nebol výsadou len niekoľkých, ale bol by dostupný všetkým.³

Robiť radosť iným

Už v roku 1990 bola publikovaná prelomová práca Heplera a Strandovej, v ktorej bol prvýkrát použitý pojem farmaceutická starostlivosť, ako zodpovedné poskytovanie liekovej terapie za účelom dosahovania výsledkov, ktoré zlepšujú kvalitu života pacienta. Dovedy bola úloha farmácie a farmaceuta orientovaná na liek; touto definíciou sa stredobodom záujmu farmaceuta stáva chorý človek, pacient.

Svätý Artemide Zatti, argentínsky lekárnik prináša tento nový pohľad na zmysel, obsah a charakter profesie farmaceuta už polstoročie predtým. Ako v homílii pri jeho svätorečení zdôraznil pápež František, Artemide zasvätil celý svoj život tomu, aby robil radosť iným, aby sa s láskou a nehou staral o chorých.

Všetci tí, ktorí sa podieľajú na akejkoľvek ľudskej činnosti v rámci farmácie sú súčasťou prísne regulovaného prostredia. Štát, ako spoločenstvo a legitímna autorita reguluje prístup do prostredia zabezpečenia liekov preto, aby zabezpečil bezpečnosť a účinnosť liečby, ako aj dôveryhodnosť tých, ktorí sa zúčastňujú na procese starostlivosti o zraniteľného, chorého človeka – pacienta.

Všetky činnosti vo farmácii preto podliehajú formálnemu povoleniu, ktorým štát zveruje do rúk jednotlivcov a spoločností konkrétne nástroje (výroba, veľkodistribúcia, lekáreň) s cieľom ich jednoznačného využitia v prospech každého chorého človeka. Jednotlivé kroky tohto využitia tak bezpochyby naplňajú definičné znaky pojmu „spoločné dobro“⁴ v tom rozsahu, v akom legitímna autorita čestnými prostriedkami zaisťuje bezpečnosť spoločnosti a jej členov. Zverenie týchto nástrojov nezakladá právo svojvoľného zaobchádzania s nimi.

Akékoľvek iné využívanie týchto nástrojov, zvlášť využívanie na individuálny ekonomický prospech možno považovať za nesprávne a tento ekonomický prospech za nezaslúžený a teda morálne sporný.

Reexport liekov

Reexport v akomkoľvek druhu ľudskej ekonomickej činnosti predstavuje obchodnú transakciu spočívajúcu v nákupe určitého tovaru v jednej krajine so zámerom jeho ďalšieho predaja v inej

---

² <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-chorym-10>

³ <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20220503027>

⁴ KKC 1905 – 1912

krajine.⁵ Vo všeobecnosti ide o štandardnú obchodnú operáciu zvyčajne využívajúcu cenové, alebo kurzové rozdiely s cieľom výhodnejšieho nákupu konkrétneho tovaru v cieľovej krajine. Na voľnom trhu je využitie a využívanie tohto mechanizmu výhradným prejavom slobodného ekonomického, podnikateľského rozhodovania.

Ako problémové vo vzťahu k posúdeniu morálnosti reexportu v akejkolvek ľudskej činnosti možno vnímať nasledovné otázky:

otázku vzniku cenového rozdielu,

otázku potreby konkrétneho tovaru, či až odkázanosti naň,

otázku existencie relevantných substituentov daného produktu,

otázku legitimacy postupov pri obchodnej transakcii samotnej.

Pokiaľ cenový rozdiel vzniká na voľnom trhu, je jeho využitie výhradne prejavom obchodnej zručnosti konkrétneho podnikateľa, je v hraniciach práva možné a z hľadiska budovania hodnôt, prosperity podniku a rastu životnej úrovne jednotlivcov aj správne. U liekov však cenové rozdiely vznikajú regulačným zásahom štátu, ktorého zmyslom a je efektívne využívanie spoločných, solidárnych zdrojov verejného zdravotného poistenia; aj tento postup štátu napĺňa definičné znaky pojmu „spoločné dobro“⁴ v rozsahu povinnosti postarať sa o rozličné potreby ľudí, a to tak v oblasti sociálneho života, kam patrí výživa, zdravie, výchova.

Iné využitie výhody nákupu tovaru za regulovanú cenu ako v prospech určeného zmyslu tejto regulácie, možno považovať za zneužitie solidárneho systému uplatňovaného z moci, ktorou disponuje štát. Štát touto mocou realizuje opatrenia na zamedzenia nežiadúceho cenového vývoja, čím nie iba zabezpečuje potrebnú mieru solidarity pri využívaní vzácnych spoločných zdrojov, ale vytvára istú formu ekonomickej výhody pre tých, ktorí by snád' v ťažkom prostredí voľného trhu nedokázali držať krok s ekonomicou silou veľkých firiem⁶.

Táto výhoda však musí byť využitá výhradne za účelom, pre ktorý bola definovaná a akýkoľvek dodatočný ekonomický prospech vytváraný iným spôsobom je nezaslúžený a teda morálne sporný.

Účasť farmaceuta a iných pracovníkov vo farmácii na reexporte

Ak sme v úvode upriamili pozornosť na morálne pozície farmácie, je prirodzené, že tieto idey reflektujeme v každodennej činnosti farmaceutov, ako kľúčových profesionálov nesúcich zodpovednosť za jednotlivé kroky realizované akýmkoľvek subjektom zúčastňujúcim sa na jednotlivých krokoch životného cyklu lieku. Zvlášť, keď je táto zodpovednosť nie iba prirodzená, ale aj daná príslušnou právnou úpravou a štátnou reguláciou.

Je nespochybniteľné, že účasť na reexporte má svoj jednoznačný dôsledok v podobe zníženia prístupu k potrebným liekom, keďže predstavuje rýdzo ekonomickú, obchodnú aktivitu bez akéhokoľvek čo i len minimálneho záujmu v láske k blížnemu slúžiť slabým a chorým.

---

⁵ https://sekarl.euba.sk/ar1-eu/sk/detail-eu_un_auth-h0005258-reexport/

⁶ Tretia časť zákona č. 18/1996 o cenách Z. z.. v znení neskorších predpisov.

Ak vedecké poznanie zabezpečuje prostredníctvom lieku, ako nositeľa biologického účinku, ochranu pred chorobami, diagnostiku a liečenie chorôb, či ovplyvňovanie fyziologických funkcií⁷ ako súčasť zdravotnej starostlivosti s cieľom predĺženia života, zvýšenia kvality života a zdravého vývoja budúcich generácií⁸, akékoľvek využitie lieku za iným ako týmto účelom je v rozpore s úlohou farmaceuta snažiť sa o dobrý život dostupný všetkým.

Nedostupnosť lieku a potreba jeho zabezpečenia v obmedzenom čase a priestore generuje strach pacienta, zhoršuje kvalitu liečby a u poctivých farmaceutov vyvoláva frustráciu a pocity zlyhania v napĺňaní vlastnej profesijnej úlohy. Ten, kto sa svojou činnosťou podieľa na generovaní týchto dôsledkov (čo i nezamýšľaných), určite nemá záujem robiť radosť iným, skôr naopak.

Morálnosť ľudských činov závisí od zvoleného predmetu, od zamýšľaného cieľa čiže úmyslu a od okolností konania⁹. V prípade reexportu liekov sú predmet a cieľ jednoznačne viditeľné a zrejmé, okolnosti konania jednotlivcov sú (prirodzene) rôzne. Len ťažko však možno nájsť hoci len hypotetickú, teoretickú situáciu, ktorá by v situácii objektívneho nedostatku liekov a v čase silnej spoločenskej krízy ospravedlnila konkrétne kroky konkrétnych jednotlivcov vedúce k prehĺbovaniu tejto nedostupnosti, zvlášť, keď sú tieto kroky aj priamo rozporné s právnou úpravou Slovenskej republiky.

Farmaceut, hlásiaci sa k viere má povinnosť odmietnuť akýkoľvek podiel na krokoch vedúcich k reexportu liekov z územia Slovenskej republiky.

Záver

"Slobodno všetko." Ale nie všetko osoží. "Slobodno všetko." Ale nie všetko buduje. Nech nik nehľadá vlastné záujmy, ale záujmy iného (1 Kor 10, 23 – 24).

Slová apoštola Pavla zahŕňajú potrebu ohľadu. Ohľaduplnosť, ako charakteristický znak pomáhajúcich profesií, je esenciálnou súčasťou profesie farmaceuta. Nemožno byť vo vzťahu k chorému človeku neohľaduplný. Vystavenie čo i len jedného človeka riziku ohrozenia zdravia a života z dôvodu nedostatku lieku treba považovať za vážny dôsledok rozsiahleho reexportu liekov, ktorý sa v posledných rokoch realizuje na Slovensku.

Ako spoločnosť sa zároveň musíme neustále zamýšľať nad všetkými krokmi, ktoré majú potenciál narúšať prirodzenú úlohu zdravotníckych profesií.

Ak apelujeme na farmaceutov a iných, vo farmácii zainteresovaných jednotlivcov, je nevyhnutné povedať, že sú žiadúce a nevyhnutné také kroky jednotlivých štátnych orgánov, ktoré nie iba represívne zabezpečia elimináciu nesprávnych, nezákonných a nemorálnych aktivít, ale oveľa viac žiadúce sú preventívne kroky, ktoré povedú k znižovaniu ekonomicky

---

⁷ § 2 ods. 5 zákona č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁸ § 2 ods. 1 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁹ KKC 1750

lákavých, spoločensky možných, nezriedka legitímnych ale vo všeobecnosti zásadne nesprávnych motivácií.

Správne a primerané ohodnotenie jednotlivých segmentov farmácie, rozumná cenová regulácia a záujem o vytváranie kvalitného pracovného prostredia sú kľúčové aspekty, ktoré má v rukách štát ako prirodzená autorita a nositeľ moci.

Zákonné, morálne, patientsky orientované a pomáhajúce každodenné rozhodnutia farmaceutickej starostlivosti sú kľúčové aspekty, ktoré sú v rukách jednotlivých účastníkov farmaceutického prostredia.

Synergia týchto aspektov smerujúca k jedinému cieľu – spoločnému dobru – je predpokladom zabezpečenia všetkých potrieb chorého človeka.